

УДК 351.811.12

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-1-252-257

**Оксана
СТРЕЛЬЧЕНКО[©]**

доктор юридичних наук,
професор

**Ірина
БУЛИК[©]**

кандидат юридичних наук,
доцент

**Ірина
БУХТІЯРОВА[©]**

кандидат юридичних наук

(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна)

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЗУПИНКИ, СТОЯНКИ ТА ПАРКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Охарактеризовано особливості суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів. Авторами запропоновано класифікацію цих суб'єктів на загальні та спеціальні. До загальних належать фізична особа осудна особа, яка досягла 16-ти років на момент вчинення правопорушення (громадяни України, іноземці та особи без громадянства), а також керівник юридичної особи, якщо транспортний засіб зареєстрований на неї та адміністративне правопорушення було зафіксовано за допомогою фото-, відео- зйомки. До спеціальних суб'єктів віднесено органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення дорожнього руху, військовослужбовці та іноземці, наділені дипломатичним імунітетом.

Ключові слова: суб'єкти адміністративної відповідальності, правила зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів.

Постановка проблеми. Конституцією України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Правила дорожнього руху регулюють порядок початку руху, зміни руху за напрямком, розташування транспортних засобів і пішоходів, вибору швидкості руху та дистанції, обгону та стоянки, проїзду перехресть, пішохідних переходів і залізничних переїздів, зупинок транспортних засобів загального користування, користування зовнішніми світловими приладами, правила пересування пішоходів, проїзд велосипедистів, а також питання організації руху та його безпеки. Недотримання цих

© О. Стрельченко, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5965-9764>
strel1977@ukr.net

© І. Булик, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8072-5287>
rina.bulik@ukr.net

© І. Бухтіярова, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6348-9577>
irinabuhtiyarova@ukr.net

правил учасниками дорожнього руху часто призводить до дорожньо-транспортних пригод. Так, згідно з даними Патрульної поліції, за 2022 рік в Україні сталося 18 628 дорожньо-транспортних пригод. Це на 24% менше, ніж у 2021 році (24 521). Також порівняно з 2021 роком смертей на дорогах поменшало майже на 14 %, а травми отримало на 22% менше українців. Однак щодо цієї статистики є один важливий нюанс: дані за 2022 рік охоплюють лише території, де не було активних бойових дій чи окупації. Таким чином, статистика не є повною щодо Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської та Миколаївської областей, частини яких і досі залишаються окупованими [3]. Все це свідчить, що є необхідність дослідження особливостей певних категорій суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Метою статті є дослідження особливостей суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів.

Аналіз дослідження проблеми. Проблема забезпечення безпеки дорожнього руху розглядалися різними науковцями. Зокрема, їй приділяли увагу С. Братель, М. Долгополова, В. Кікінчук, О. Кузьменко, А. Луцик, М. Микитюк, І. Пастух, О. Салманова, Д. Сирота, О. Стрельченко, Е. Талапін, Ю. Тихомиров, Я. Хом'як, Х. Ярмакі та ін. Однак, незважаючи на чималу кількість наукових розробок, у юридичній літературі відсутнє комплексне дослідження, присвячене питанню суб'єктам адміністративної відповідальності забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки та паркування – це відповідальність водіїв транспортних засобів, інших учасників дорожнього руху, а також посадових осіб, що забезпечують безпечну експлуатацію транспорту, доріг і шляхових споруд, та яка виражена в застосуванні до винних осіб установлених законом адміністративних стягнень уповноваженими на те органами (посадовими особами) на підставах і в порядку, передбачених нормами адміністративного права.

Водночас безпека дорожнього руху – це безпека життя. Так, дорожній рух – це переміщення людей і вантажів механічними транспортними засобами, а також осіб без транспортних засобів дорогами, який регламентовано спеціальними правовими нормами, а також урегульовано спеціальними технічними засобами та державними органами [2].

Основними ознаками дорожнього руху є: 1) дорожній рух пов'язаний із пересуванням людей, переміщенням вантажів механічними транспортними засобами та за допомогою тварин, а також осіб без транспортних засобів; 2) це переміщення відбувається на дорогах; 3) переміщення людей самостійно, на тваринах або на транспортних засобах регламентовано спеціальними правовими нормами; 4) організацію дорожнього руху регулюють не лише працівники поліції. Зазначену діяльність реалізують також за допомогою спеціальних технічних засобів; 5) загальні правила дорожнього руху й адміністративну відповідальність визначають органи державної влади залежно від їх компетенції [2].

Варто зауважити, що найбільшу групу адміністративних правопорушень становлять саме правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Проте, перш ніж перейти до детального вивчення суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, насамперед необхідно дослідити зміст такої категорії, як «суб'єкт».

Так, термін «суб'єкт» виник в античній логіці й протягом епохи Середньовіччя означав предмет судження чи думки, те, чому приписується ознака, що виражається предикатом («логічний суб'єкт») [4].

У тлумачному словнику сучасної української мови поняття «суб'єкт» визначено з філософської точки зору як істоту, що володіє свідомістю і волею, здатністю пізнавати та діяти, а з юридичної – як особу або організацію, що має певні права та обов'язки [5, с. 634].

Суб'єктами права є індивіди, організації або спільності, які на підставі юридичних норм можуть бути учасниками правовідносин, тобто носіями суб'єктивних прав та обов'язків [6, с. 46–47].

Суб'єкти права наділені правоздатністю, дієздатністю та деліктоздатністю [7, с. 18].

Так, правоздатність – це здатність особи мати суб'єктивні права та обов'язки. Для фізичної особи вона настає з народження, а припиняється з моменту її смерті, для юридичної особи настає з моменту її створення і припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про припинення.

Дієздатність – це здатність своїми діями набувати і здійснювати суб'єктивні права та юридичні обов'язки. Слід відмітити, що деліктоздатність є одним із елементів дієздатності. Так, деліктоздатність – це здатність особи нести юридичну відповідальність за шкоду, заподіяну її протиправними діяннями. Виражається в здатності суб'єкта самостійно усвідомлювати свій вчинок і його шкідливі результати, відповідати за свої протиправні діяння і нести за них юридичну відповідальність [8].

Для суб'єкта права характерні такі основні ознаки:

– по-перше, це особа, учасник суспільних відносин (індивіди, організації), що фактично може бути носієм суб'єктивних прав та обов'язків;

– по-друге, це особа, яка реально здатна брати участь у правовідносинах, набула якості суб'єкта права в з огляду на юридичні норми (іншими словами, юридичні норми утворюють обов'язкову основу того, що індивіди, організації, суспільні утворення є суб'єктами права).

Отже суб'єкти правовідносин наділені відповідною правосуб'єктністю. Категорії «суб'єкт права» та «особа, яка має правосуб'єктність» є тотожними. Правосуб'єктність – це одна з обов'язкових передумов правовідносин.

Щоб стати учасником правовідносин, суб'єкти повинні пройти два етапи наділення їх юридичними властивостями:

– набути властивостей суб'єктів права як потенційних суб'єктів (учасників) правовідносин – через відповідність певним правовим вимогам щодо правосуб'єктності;

– набути додаткових властивостей юридичного характеру в конкретній юридично значущій ситуації – суб'єктивних юридичних прав та обов'язків, що надаються їм правовими нормами. Саме вони визначають власне правові зв'язки, відносини між суб'єктами.

Суб'єкти правовідносин – це індивідуальні чи колективні суб'єкти права, які використовують свою правосуб'єктність у конкретних правовідносинах, виступаючи реалізаторами суб'єктивних юридичних прав та обов'язків, повноважень та юридичної відповідальності.

Видами суб'єктів правовідносин є такі:

індивідуальні суб'єкти (фізичні особи): 1) громадяни, тобто індивіди, що мають громадянство відповідної країни; 2) іноземні громадяни; 3) особи без громадянства (апатриди); 4) особи з подвійним громадянством (біпатриди);

колективні суб'єкти (юридичні особи): 1) державні органи, організації, установи та підприємства; 2) органи місцевого самоврядування; 3) комерційні організації (акціонерні товариства, приватні фірми, вітчизняні, іноземні, міжнародні організації тощо); 4) громадські об'єднання (партії, профспілкові організації тощо); 5) релігійні організації;

держава та її структурні одиниці: 1) держава; 2) державні утворення (суб'єкти федерації – штати, землі, автономії; в Україні – Автономна Республіка Крим); 3) адміністративно-територіальні одиниці (область, місто, селище тощо);

соціальні спільноти – народ, нація, етнічні групи, громадяни виборчого округу тощо [9, с. 354–355].

Водночас в адміністративному праві суб'єктів правовідносин поділяють на загальних та спеціальних [10, с. 43].

Загальними суб'єктами правовідносин є усі громадяни та особи без громадянства незалежно від віку, статі, стану здоров'я, місця проживання тощо [11, с. 146].

До спеціальних суб'єктів правовідносин віднесемо органи, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення.

Зупинимось більш детально на розгляді суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів.

Так, стаття 14⁻² Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення

безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису); адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (за допомогою технічних засобів – приладів контролю за дотриманням правил дорожнього руху з функціями фото-, відеофіксації, які функціонують згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах), або за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису) (за допомогою технічних засобів з функціями запису, зберігання, відтворення і передачі фото-, відеоінформації), несе відповідальна особа – фізична особа або керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб, а в разі якщо до Єдиного державного реєстру транспортних засобів внесено відомості про належного користувача відповідного транспортного засобу, – належний користувач транспортного засобу, а якщо в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відсутні на момент запиту відомості про керівника юридичної особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, – особа, яка виконує повноваження керівника такої юридичної особи. У разі якщо транспортний засіб зареєстровано за межами території України і такий транспортний засіб відповідно до законодавства не підлягає державній реєстрації в Україні, до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, або за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), притягається особа, яка ввезла такий транспортний засіб на територію України [12].

Отже, адміністративну відповідальність за порушення правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів нестиме фізична осудна особа, яка досягла 16-и років і є власником транспортного засобу або керує ним, а також керівник юридичної особи, якщо транспортний засіб зареєстрований на юридичну особу.

Однак, слід зазначити, що звільнення відповідальної особи, яка ввезла транспортний засіб на територію України, від адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксоване в автоматичному режимі, або за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксоване в режимі фотозйомки (відеозапису), відбувається, якщо протягом 20 календарних днів з дня вчинення відповідного правопорушення або з дня набрання постановою по справі про адміністративне правопорушення законної сили:

1) ця особа надала документ, який підтверджує, що до моменту вчинення правопорушення транспортний засіб вибув з її володіння внаслідок протиправних дій інших осіб, або щодо протиправного використання іншими особами номерних знаків, що належать їй транспортному засобу;

2) особа, яка керувала транспортним засобом на момент вчинення зазначеного правопорушення, звернулася особисто до органу (посадової особи), уповноваженого розглядати справи про адміністративні правопорушення, із заявою про визнання зазначеного факту адміністративного правопорушення та надання згоди на притягнення до адміністративної відповідальності, а також надала документ (квитанцію) про сплату відповідного штрафу [12].

Крім того, Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено відповідальність за зупинку чи стоянку транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю (крім випадків вимушеної стоянки), а так само створення перешкод водіям з інвалідністю або водіям, які перевозять осіб з інвалідністю, у зупинці чи стоянці керованих ними транспортних засобів, а також за неправомірне використання на транспортному засобі розпізнавального знака «Водій з інвалідністю» [12].

Заборонена зупинка чи стоянка транспортних засобів на місцях, що позначені відповідними дорожніми знаками та/або дорожньою розміткою, на яких дозволено зупинку чи стоянку лише транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома), а так само створення перешкод водіям транспортних засобів, оснащених електричними двигунами (одним чи декількома), у зупинці або стоянці [12].

Таким чином, суб'єктом правопорушення порушення правил зупинки, стоянки чи паркування транспортного засобу буде особа, яка керувала транспортними засобом. У

разі автофіксації адміністративного правопорушення в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, якщо транспортний засіб зареєстрований на юридичну особу, то відповідальність буде нести керівник юридичної особи.

Водночас необхідно виділити й інші суб'єкти адміністративної відповідальності у сфері безпеки забезпечення дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки чи паркування. Так, військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху зазначені особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. До зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт [12].

Іноземці та особи без громадянства несуть адміністративну відповідальність за вказані правопорушення на загальних підставах. Але також слід виокремити, таку категорію як іноземці, які, згідно з чинними законами та міжнародними договорами України, користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України. Питання щодо притягнення їх до адміністративної відповідальності вирішуються дипломатичним шляхом.

Висновки. З огляду на викладене можемо стверджувати, що суб'єкти адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху за порушення правил зупинки, стоянки чи паркування поділяються на загальні та спеціальні. До загальних належать: фізична особа осудна особа, яка досягла 16-и років на момент вчинення правопорушення (громадяни України, іноземці та особи без громадянства), а також керівник юридичної особи, якщо транспортний засіб зареєстрований на неї та адміністративне правопорушення було зафіксовано за допомогою фото-, відео- зйомки. Спеціальними суб'єктами є органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення дорожнього руху, військовослужбовці та іноземці, наділені дипломатичним імунітетом.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80>.
2. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення. Загальна характеристика адміністративних правопорушень у сфері забезпечення дорожнього руху. URL : https://pidru4niki.com/91136/pravo/zagalna_harakteristika_administrativnih_pravoporushen_sferi_zabezpechennya_bezpeki_dorozhnogo_ruhu.
3. У 2022 році ДТП не поменшало – змінилася їхня географія. URL : <https://cedem.org.ua/u-2022-rotsi-dtp-ne-pomenshalo>.
4. Суб'єкт : матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL : uk.wikipedia.org/wiki/Суб'єкт.
5. Новий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. І. О. Радченко, О. М. Орлова. Київ : ПП Голяка В.М., 2007. 768 с.
6. Гусарев С. Д., Олійник А. Ю., Слюсаренко О. Л. Тематичний словник термінів та визначень з курсу теорії держави і права. Київ : [б. в.], 1995. 76 с.
7. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: навч.-метод. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Одеса : Юрид. літ-ра, 2002. 312 с.
8. Деліктоздатність. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0>.
9. Скаун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. Харків : Консум, 2001. 656 с.
10. Курс адміністративного права України : підруч. / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, О. В. Пастух та ін. 2-е вид. перероб. та доп. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 872 с.
11. Адміністративне право України : підруч. ; за заг. ред. Т. О. Коломосьць. Київ : Істина, 2012. 228 с.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

Надійшла до редакції 20.02.2023

References

1. Konstytutsiya Ukrayiny vid 28 chervnya 1996 r. [Constitution of Ukraine dated June 28, 1996]. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-D0%B2%D1%80>.
2. Administratyvna vidpovidal'nist' ta provadzhennya v spravakh pro administratyvni

pravoporushennya. Zahal'na kharakterystyka administratyvnykh pravoporushen' u sferi zabezpechennya dorozhn'oho rukhu. [Administrative responsibility and proceedings in cases of administrative offenses. General characteristics of administrative offenses in the field of traffic enforcement]. URL : https://pidru4niki.com/91136/pravo/zagalna_harakteristika_administrativnih_pravoporushen_sferi_zabezpechennya_bezpeki_dorozhnogo_ruhu.

3. U 2022 rotsi DTP ne pomenshalo – zminylasya yikhnya heohrafiya [In 2022, road accidents did not decrease – their geography changed]. URL : <https://cedem.org.ua/u-2022-rotsi-dtp-nemenshalo>.

4. Sub'yekt [person] : material z Vikipediyi – vil'noyi entsyklopediyi. URL : uk.wikipedia.org/wiki/Sub'yekt.

5. Novyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy [New explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / uklad. I. O. Radchenko, O. M. Orlova. Kyiv : PP Holyaka V.M., 2007. 768 p.

6. Husaryev, S. D., Oliynyk, A. Yu., Slyusarenko, O. L. (1995) Tematychnyy slovnyk terminiv ta vyznachen' z kursu teoriyi derzhavy i prava [Thematic dictionary of terms and definitions from the theory of state and law course]. Kyiv : [b. v.], 76 p.

7. Kivalov, S. V., Bila, L. P. (2002) Administratyvne pravo Ukrayiny [Administrative law of Ukraine] : navch.-metod. posibnyk. 2-e vyd., pererob. i dop. Odesa : Yuryd. lit-ra, 312 p.

8. Deliktozdatnist'. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0>.

9. Skakun, O. F. (2001) Teoriya derzhavy i prava [Theory of the state and law]: pidruch. Kharkiv : Konsum, 656 p.

10. Kurs administratyvnoho prava Ukrayiny [Course of administrative law of Ukraine] : pidruch. / V. K. Kolpakov, O. V. Kuz'menko, O. V. Pastukh ta in. 2-e vyd. pererob. ta dop. Kyiv : Yurinkom Inter, 2013. 872 p.

11. Administratyvne pravo Ukrayiny [Administrative law of Ukraine] : pidruch. ; za zah. red. T. O. Kolomojets'. Kyiv : Istyna, 2012. 228 p.

12. Kodeks Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya vid 7 hrudnya 1984 r. [Code of Ukraine on Administrative Offenses of December 7, 1984]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.

ABSTRACT

Oksana Strelchenko, Iryna Bulyk, Iryna Bukhtiyarova. Offenders subject to administrative liability in traffic safety ensuring for violation of stopping and parking vehicles rules. The article reveals the essence of road safety and highlights its main features. Administrative liability in the field of ensuring road traffic safety for violation of the rules for stopping and parking of vehicles is defined as the responsibility of drivers of such vehicles, other road users, as well as officials who ensure the safe operation of vehicles, roads and road structures, and which is expressed in application to guilty persons of administrative fines established by law by authorized bodies (officials) on the grounds and in the manner prescribed by the administrative law rules. Non-compliance with the rules of stopping and parking by road users often leads to traffic accidents.

The article describes the peculiarities of persons of administrative responsibility in the field of ensuring road traffic safety for violating the rules of stopping and parking vehicles. The authors have proposed the classification of these persons into general and special ones. The general category includes an individual, a convicted person who reached the age of 16 at the time of committing the offense (citizens of Ukraine, foreigners and stateless persons), as well as the head of a legal entity, if the vehicle is registered to him/her and the administrative offense was recorded using a photo, video taping. Special persons include bodies authorized to consider cases of administrative offenses in the field of traffic enforcement, military personnel and foreigners who are granted of diplomatic immunity.

Keywords: *offenders subject to administrative liability, rules for stopping and parking of vehicles.*